

ULOGA DRŽAVE U PREVAZILAŽENJU ETIČKIH, RELIGIJSKIH I KULTUROLOŠKIH RAZLIKA, SA ASPEKTA UTICAJA GLOBALNIH MEDIJA I MEĐUNARODNOG FAKTORA, KAO MERILO SAVREMENOSTI POLITIČKOG SISTEMA

THE ROLE OF STATE IN OVERCOMING ETHICAL, RELIGIOUS AND CULTURAL DIFFERENCES, IN RELATION TO THE IMPACT OF GLOBAL MEDIA AND INTERNATIONAL FACTORS, AS A MEASURE OF CONTEMPORARY POLITICAL SYSTEM

Slobodan Petrović¹

Sažetak

Država je klasna organizacija koja štiti interese vladajuće klase aparatom prinude fizičke sile kojim raspolaže. Međutim, država je determinanta politike koja se sprovodi nad narodom koji u njoj živi. Samo nadnacionalna kulturološka i religijska politika mogu obezbediti da se kroz proces obrazovanja koji započinje u obdaništu kod dece razvije osećaj prihvatanja različitosti. To je dugotrajan proces koji zahteva višedecenijski napor i obrazovno zalaganje. Fobija od jačanja ekstremizma javlja se u društvima koja imaju realan problem da budu ugrožena od strane onih koji nisu prošli kroz proces obrazovne indoktrinacije ili je pak ta obrazovna indoktrinacija imala previše snažan religijski karakter. Kroz svetsku, pa i evropsku prošlost, religija i kultura, kao sastavni elementi šireg fenomena – etike, često su se mešale, ali i sukobljavale. Uvek iz sukoba nastane krvoproliće. Svaki rat ima isključivo ekonomsko-ideološki karakter, religija je samo izgovor, a kultura predmet lažne odbrane. U desničarski orijentisanim društvima (državama) uticaj religije je dominantan i to je u direktnoj suprotnosti sa kosmopolitizmom kao svetskim fenomenom. Uloga države je da stvori nacionalno svestan, kulturno odgovoran i religijski neuticajan poredak, a taj proces se postiže strateškim dugoročnim obrazovanjem. Da bi se ovakva politika mira širila svetom neophodno je da međunarodne institucije zauzmu jasan stav i stimulišu razvoj sveobuhvatnog kosmopolitizma. Politički sistem je osnova progresivne političke misli u jednom društvu, što će umnogome doprineti razvoju same države. Religija i kultura sastavni su deo identiteta političkog sistema, odatle i potiče interakcija koja može dati pozitivan ili negativan efekat na celokupno društvo.

Ključne reči: politički sistem, globalizacija, mediji, etika, kultura, religija.

JEL klasifikacija: L82, M14

1 M.Sc. Slobodan Petrović, doktorand na Pravnom fakultetu - Džon Nezbit Univerziteta, Beograd, Srbija; E-mail: slobpetrovic@yahoo.de

Abstract

The state is a class organization that protects the interests of the ruling class using apparatus of coercion physical force which possesses. However, the state is a determinant of policy that has been implemented over the people living in it. Only transnational cultural and religious politics can ensure that through the process of education which begins in kindergarten children can develop a sense of acceptance of diversity. That is a lengthy process that requires a decades-long efforts and educational commitment. Phobia strengthen extremism occurs in societies that have a real problem to be compromised by those who have not gone through the process of educational indoctrination or that educational indoctrination had too strong religious character. Throughout the world, including European history, religion and culture, as components of a broader phenomenon - ethics, they have been often interfered, but also clashed. Always from the conflict arises bloodshed. Every war has the exclusive economic-ideological character, religion is only a excuse, and culture the subject of false defense. In the right-wing oriented parties (countries) influence of religion is dominant and it is in direct opposition to cosmopolitanism as a world phenomenon. The role of government is to create a nationally conscious, culturally and religiously responsible non influential order, and this process is achieved by the strategic long-term education. In order to this policy of peace spread the world it is essential that international institutions take a clear stand and stimulate the development of a comprehensive cosmopolitanism. The political system is the basis of progressive political thought in a society, which will greatly contribute to the development of the state. Religion and culture are an integral part of the identity of the political system, from where encourages interaction which may give a positive or negative effect on the entire society.

Keywords: political system, globalization, media, ethics, culture, religion.

JEL classification: L82, M14

DRŽAVA KAO REGULATOR ETIČKIH, KULTUROLOŠKIH I RELIGIJSKIH RAZLIČITOSTI

Država je klasna organizacija nastala na određenom stepenu ljudskog razvoja, ona štiti interese vladajuće klase, aparatom prinude fizičke sile kojim raspolaže. Iz ove definicije države, koja je najprihvatljivija i najčešće spominjana u udžbenicima, jasno se vidi da je država osnovni regulator svih procesa koji se odvijaju unutar stanovništva, ali i izvan granica. Svaku državu čine tri osnovna elementa: stanovništvo, teritorija i vlast. Politika jedne države je politika koju ta država sprovodi kako na unutrašnjem terenu, tako i spolja, odnosno možemo zaključiti da postoji unutrašnja i spoljašnja državna politika. Od unutrašnje politike zavisi stepen uređenosti etičkih, kulturoloških i religijskih odnosa u društvu, a od spoljašnjih faktora zavisi kakvu će poziciju država imati na međunarodnoj sceni. Jasno je da unutrašnji odnosi mogu da se reflektuju na spoljašnje, kao i obrnuto, da se spoljašnji odnosi reflektuju na unutrašnje. Skup svih agenasa koji čine politički život jednog društva naziva se politički sistem. Zato se s razlogom kaže da je politički sistem složen proces društvenih zbivanja i da kao takav zahteva posebnu pažnju pri izučavanju. Opis moderne države terminima javne prirode njenih pravila, određene prirode njenih granica, suverenosti i tako dalje, budući „neutralna“ definicija kojom nam se ostavlja sloboda da procenjujemo njene delatnosti upućivanjem na druge principe, kao što su ekonomska efikasnost ili ljudska prava, već je opterećen spornim pretpostavkama o prirodi čoveka, prava i morala.² Stabilna država je osnova institucionalnog rešavanja svih društvenih procesa, te se upravo u tome ogleda njena institucionalna snaga uređenosti i postojanja nesalomivog sistema. Na pr-

2 Beri N., *Uvod u modernu političku teoriju*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2012., str. 81

vom mestu Ustavom se garantuju sloboda i prava građana jedne zemlje i Ustav kao najviši pravni akt jedne zemlje ne sme biti povređen, u suprotnom sledi predviđena odgovornost – sankcija. Kad se opšta struktura političkog i ekonomskog sistema smatra kao utvrđena, ljudi se tada okreću zahtevima za uspostavljanjem i sporednih prava u ovoj opštoj strukturi, oni ne samo da postavljaju sebi za cilj da stvore oblike vladavine koji će imati više demokratskog obeležja – tj. pristupačnije popularnom uticaju koji stoji u skladu sa opštim karakterom socijalnih odnosa – nego isto tako brani mnoštvo specijalnih prava za pojedine grupe i pojedince; iznad svega, u ovim danima ljudi postaju tolerantniji u pogledu razlika, ne samo prakse nego i mišljenja, jer oni ne vide u izražavanju tih razlika ugrožavanje opšte strukture društva ili opasnost od građanskog rata.³ Društveni progres ogleda se u socijaldemokratski stabilnom pravnom poretku, gde su državne institucije jake i sposobne da kontrolišu postojeći politički sistem. Kada društvo nazivamo zaostalim, iznosimo jednu ili obe pretpostavke: da postoji normalan tok društvenog razvoja, ili da su neki društveni oblici poželjniji od drugih.⁴ Svaka društvena devijacija uzrokuje određene promene unutar sistema društvenih vrednosti. Poremećen sistem društvenih vrednosti dovodi do etičkog kolapsa, etički kolaps podrazumeva anuliranje moralnih normi, te takvo anuliranje rađa kulturološku dekadenciju, koja najčešće za sobom povlači u ponor i međureligijske odnose. Poremećajem odnosa u društvu, pogotovo u multietničkim zajednicama (primer: AP Vojvodina, BiH i dr.) dolazi do jačanja desničarskih ideoloških stavova, jača nacionalizam i guši se progresivni građanski napor civilizacijskog zamajca. U takvim situacijama, država je dužna da reguliše međuodnose i da čvrstim sistemom institucionalnog ustrojstva kontroliše i motri na eventualne manifeste pokušaja narušavanja društvene stabilnosti. Podrazumeva se, mediji imaju značajnu ulogu. U 21. veku, u tzv. informatičkoj eri mediji su najsnažnije oružje za manipulaciju i češće bivaju zloupotrebljavani, nego upotrebljavani.

Država je osnovni nosilac odgovornosti primene svih vrsta normi. Norma se ne može definisati, osim svojim svrstavanjem u normativni sistem i jedina razlika između pravne i moralne ili religijske norme jeste u tome što se prva svrstava u specifični normativni poredak – pravni poredak.⁵ Za razliku od pravnog sistema, koji je jednodimenzionalan, pravni poredak ima normativnu i stvarnosnu komponentu. Propisi se donose kako bi njihov vek primene bio što duži, a stvarnost je promenljiva. Stvarnost je podložna uticaju politike, ekonomije, morala, socijalnih prilika i dr., što svakako utiče na položaj i život ljudi. Kada se ustajali propisi suoče sa stvarnošću, država kao organizacija ima primarni zadatak hitne intervencije. Zakoni i pravni sistemi nisu stvar prirode, već ljudsko delo; pravo čine institucionalni faktori, kao što su naredbe i pravila, i njih stvaraju ljudi koji misle i delaju.⁶ Država je regulator odnosa u prevazilaženju svih različitosti, i ta njena obaveza propisana je Ustavom, a u praksi mora biti poštovana, jer u suprotnom izaziva ekstremističke nagone i akcije, koji eskalacijom mogu imati kobne ishode. Evropska unija kao velika porodica uređenih i zakonski sistematizovanih korelacija je iznedrila multikulturalizam i kosmopolitizam, te nije loše neka od iskustava primeniti i u matičnim zemljama. Uloga nacionalnih država u ustrojstvu vlasti Unije definisana je najmanje trima karakteristikama: prvo, okolnošću da se prenošenjem nadležnosti na EU po pravilu nisu u potpunosti odrekle sopstvenih na-

3 Kol Dž. i Kol M., *Osnovi savremene politike*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010. godine, str. 377

4 Plamenac Dž., *Čovek i društvo*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2009., str. 800

5 Troper M., *Pravna teorija države*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik, Beograd, 2014. godine, str. 169

6 Hart H., *Pojam prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik, Beograd, 2013. godine, str. 17

dležnosti, drugo, činjenicom da i dalje raspolažu ekskluzivnim poreskim suverenitetom u EU; i treće, okolnošću da su finansijski, administrativni i vojni kapaciteti u velikoj meri uspostavljeni u državama članicama.⁷ Stvaranjem snažne nadnacionalne svesti, koja pri tom ne anulira nacionalni identitet, a čini jedan politički sistem po svim svojim karakteristikama savremenim, jedini je način da se uspešno prevaziđu svi indikatori konflikata na etičkom, kulturološkom i religijskom nivou. Podizanje svesti građana, što se postiže kroz proces obrazovanja i rane indoktrinacije, osnova je obezbeđivanja progresivnog i tolerantnog, savremenog društva.

UTICAJ GLOBALNIH MEDIJA I MEĐUNARODNOG FAKTORA NA STABILNOST DRŽAVE

Stabilnost države zavisi kako od unutrašnjih, tako i od spoljašnjih faktora. Najveći problem od pamtiveka bio je postojanje domaćeg subjekta koji radi za strani interes protiv svog naroda. Međutim, kraj 20. veka i početak 21. veka karakteriše razvoj masmedija koji imaju značajnu ulogu u formiranju političke situacije, što direktno utiče ne samo na stabilnost date države, već u izvesnom smislu može uticati i na stabilnost celog regiona. Ovakvi politički marifetluci dobro su poznati srpskom narodu koji je upravo iz tog razloga neopravdano kažnjavao i dobijao negativne epitete međunarodnih organizacija. Suština je da se međunarodne organizacije nisu adekvatno i celishodno bavile suštinom realnih događaja na konkretnom primeru bivše SFRJ, nego se ispostavilo da su mediji uticali na stvaranje tzv. naručenih izveštaja, što je praksa pokazala, a srpska intelektualna pokretačka snaga to i dokazala. Naveo sam čist primer uticaja medija na stvaranje slike o jednom društvu.

Internet, televizija, upotreba satelitskih pomagala u pružanju informacija sve je to tekovina današnjice, i onaj ko u rukama ima najsavremeniju tehnologiju, sposoban je da kontroliše praktično ceo svet.

Nikad se nije postavilo pitanje moralnosti (zlo)upotrebe masmedija. Postavljanje jaasnih granica, zakonskih okvira i sprovođenja neinteresnog novinarstva jedino može spasiti planetu. Ovakav tok događaja preti izazivanju polarizacije sveta, što govori u prilog da će se svaki građanin sveta u jednom trenutku odlučivati za ili protiv plasiranog medijskog sadržaja, a to svakako ne sme biti opcija. Kosmopolitsko društvo podrazumeva širenje humanih, međunarodno proklamovanih i međunarodnim dokumentima garantovanih poštovanja sloboda i prava građana.

Politički sistem je skup svih elemenata koji čine politički život jednog društva, te je on širi pojam od Ustava. Upravo je politički sistem izložen uticaju globalnih medija, a to se postiže ne samo putem napred navedenih medijskih instrumenata, već i putem kontrole od strane raznih nevladinih organizacija, neretko i ambasada, kao i drugih instituta koji zvanično deluju na prostoru date države, a ostvaruju interes za državu koja ih je na to mesto delegirala. Pravna država podrazumeva vladavinu prava. Pravo je, nesumnjivo, skup zapovesti koje treba da obezbede mir, radi čega zabranjuje upotrebu sile u odnosima između članova društvene zajednice.⁸ S tim u vezi država nužno mora da obezbedi jaku mrežu kontrole svih agenasa koji na njenoj teritoriji deluju, a da pritom vodi računa o stabilnosti i kvalitetu međunarodnih odnosa – to je svakako politički izazov 21. veka. Svi sis-

7 Bek U. i Grande E., *Kosmopolitska Evropa*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2012., str. 120

8 Kelzen H., *Opšta teorija prava i države*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010. godine, str. 95

temi vladanja biće vladavina narodom; narod je taj koji je predmet vladavine a, u načelu, dobrotvoran diktator ili prosvježena aristokratija mogli bi da vladaju za narod; međutim, za narod će verovatno pre moći da vlada demokratski režim nego diktator ili aristokratija, i to je već dobar razlog da prednost dajemo demokratiji.⁹ Stablnost države – odnosno nezavisna država je jedini oblik suverenosti koji može imati karakteristike progresivnog, sve druge, eventualne prikaze stabilnosti, treba istog trena anulirati i sve ono što ih prati, sistemski izbeći. Snaga globalnih medija se ne može kontrolisati, ali se država može kontrolisati. Američki publicista, futurolog i govornik Džon Nezbit (John Naisbitt), dobitnik 15 počasnih doktorata, rekao je: „Vizuelna kultura uzima svet pod svoje“. „Zbogom galaksijo Gutenbergovih spisa, dobrodošla galaksijo MTV vizija? Vizuelnost danas caruje svetom, kao nikada ranije, od umetnosti i arhitekture do visoke mode i dizajna obične robe. To je MTV svet, svet u kome vizuelna naracija dominira nad literaturom.“¹⁰

KARAKTERISTIKE SAVREMENOG POLITIČKOG SISTEMA

Politički sistem, kao složena društvena pojava, još od antičkih vremena bio je predmet intelektualnih rasprava mislećih umova, te je kod njih stvarao interesovanje za izučavanje sistema društveno- političkih odnosa. Politički sistem, kaže Gabriel Almond, je sistem interakcije, koji postoji u svim nezavisnim društvima i koji vrši funkciju integracije i adaptacije (kako interno, tako i u odnosu na druga društva) pomoću upotrebe ili pretnje upotrebom manje-više legitimne fizičke prinude.¹¹ Elementi koje treba uzimati u komparaciju pri isticanju merenja savremenosti nekog političkog sistema, svakako jesu analiza svih oblika državne vlasti, svih elemenata države, kao i način delovanja političkih aktera, snaga i nezavisnost državnih institucija, stepen razvijenosti političke kulture, način funkcionisanja javne uprave i lokalne samouprave, kao i poštovanje religijskih i drugih često diskriminišućih činilaca političkog sistema. Ustav je izraz suverenosti naroda koji njegovim donošenjem odlučuje o uređenju političkog života i uređenja zemlje; u savremenim državama ustav je, po pravilu pisani dokument, koji se usvaja po posebnom postupku, složenijim od postupka donošenja zakona, zbog čega stoji na vrhu hijerarhije pravnih normi.¹² Međutim, politički sistem je širi pojam od pojma ustava. Zato je nužno da se Ustav ne posmatra kroz politički sistem, niti da se politički sistem posmatra kroz Ustav. Politički sistem ne može postojati bez Ustava, i obrnuto, međutim, politički sistem podrazumeva i druge elemente političke stvarnosti jedne države, koji nisu obuhvaćeni Ustavom. Politička kultura kao ključna determinanta političkog sistema ne može se propisati Ustavom.

Savremenost političkog sistema jedne države ogleda se u reputaciji te države kako u zemlji (kod građana), tako i u međunarodnim krugovima. Zatim, neizbežno je govoriti o ekonomskoj politici, diplomatskoj politici, militarističkoj politici, o odnosu sa zemljama u regionu, o uspešnosti prevazilaženja nadolazećih državnih izazova i prepreka, u broju uspešno realizovanih bilateralnih sporazuma, u stepenu slobode građana da ostvare svoja Ustavom garantovana prava, set moderno ustrojenih Zakona i njihova blagovremena primena, kao i celokupna politička kultura jednog naroda koji je osnovni element države kao organizacije, stepen učešća građana u vršenju vlasti, broj međunarodnih organizacija u kojima

9 Swift A., *Politička filozofija*, Clio, Beograd, 2008. godine, str. 210

10 Nesbit Dž., *Mentalni sklop – Promeni okvir i sagledaj budućnost*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2009. godine, str. 111

11 Atanacković Z., *Uvod u teoriju politike i političkih sistema*, Naučna knjiga, Beograd, 1988. godine, str. 53

12 Prof. dr Trkulja J., *Politički sistem (rider)*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2011. godine, str. 71

je data država članica, stepen zaduženosti države, kao i način borbe sa narastajućim, tendencioznim državničkim korupcijskim malverzacijama. Društva i epohe imaju svoje oblike i ključne principe odgovornosti: od primitivnih zajednica sa kolektivnom odgovornošću i zavisnošću ljudi, preko teokratskih društava u kojima je odgovornost izvedena i sankcionisana religijom, do građanskog društva sa prevagom privatne svojine i odgovornosti za nju i do savremenih pokušaja socijalizacije i demokratizacije slobode i odgovornosti, što je još uvek otvoren proces; uprkos nesumnjivom napretku i individualizaciji i demokratizaciji, u svim ovim epohalnim preobražajima još uvek nisu dovoljno napredovala društva i sistemi u kojima bi postojala ravnoteža između slobode, demokratije i odgovornosti, između lične i društvene odgovornosti čoveka.¹³

ZAKLJUČAK

Uloga države u prevazilaženju etičkih, religijskih i kulturoloških razlika ogleda se u obrazovnoj zrelosti datog društva. Bez obzira na uticaj globalnih medija i svih međunarodnih faktora, snažna i savremena država, ustrojena na modernom političkom sistemu odoleće napadima i spoljašnjih i unutrašnjih činilaca, koji imaju tendenciju da permanentnim delovanjem unište nacionalni identitet i destabilišu teritorijalni integritet jedne države, a time doprinesu stvaranju pogodne klime za uspostavljanje podaničkog režima koji će svetskim silama, upravo onim koje se i bore za ostvarivanje takvih interesa, donositi isključivo profit. Suština, cilj delovanja globalnih medija, ako se ne koristi u pozitivne svrhe, kao što je obrazovanje, multikulturalnost, širenje socijaldemokratskih ideja progresivnog društvenog razvoja, već ako se koristi da bi putem instrumenata delovanja manipulisao svetskom populacijom serviranjem onih informacija koje imaju isključivo lukrativni cilj kreatora svetske slike stvarnosti, onda to nije pojedinačni problem, onda je to problem koji treba rešavati na nivou „svetske vlade“. Politički sistemi zemalja u tranziciji, gde se mogu svrstati i Republika Srbija, i BiH, i Hrvatska, i Makedonija, i Crna Gora, svakako da je školski primer uloge globalnih medija i uticaja međunarodnog faktora, kao kreatora onakve političke slike, koja je potrebna kontrolorima masmedija, kako bi realizovali svoje ciljeve. Smelo i opravdano se postavlja pitanje nužnosti raspada bivše SFRJ. Da li je SFRJ morala da doživi kraj kakav je doživela i koliki je uticaj globalnih medija i stranog faktora sudelovao u takvom ishodu. Odnosno, postavlja se još konkretnije pitanje: Ko je imao interes da na Balkanu dođe do građanskih ratova, ko je imao interes da se destabilizacijom postojećeg političkog sistema SFRJ i uticajem međunarodnih atributa stvori klima pogodna za izbijanje građanskog rata i podele teritorije. Da li je u izveštavanju povodom ratnih dešavanja na prostoru SFRJ izveštaj i predstavljanje pojedinih nacija kreirao međunarodni faktor, ili je to samo subjektivna deskripcija reportera sa terena.

U ovakvim situacijama pitamo se da li je demokratija preminula? Gde se izgubio kosmopolitizam i duh urbanog i etičkog razmišljanja.

Odgovor se sam nudi. Jaka država, sa nekorumpiranim institucijama nezavisnim od međunarodnog uticaja, sa visokim procentom obrazovanih mladih ljudi, spremnih da u svakom trenutku prepoznaju i reše društvenu krizu, država koja se temelji na multikultural-

13 Matić M., Podunavac M., *Politički sistem*, Fakultet političkih nauka Beograd, Čigoja štampa, Beograd, 2007. godine, str. 261

nosti realnih osnova, država koja poštuje i kod odojčadi gradi etički kodeks i kulturološki sistem tolerancije – to je država koja će imati isključivo suveren politički sistem.

LITERATURA

1. Atanacković Z., *Uvod u teoriju politike i političkih sistema*, Naučna knjiga, Beograd, 1988. godine, str. 49-86
2. Bek U. i Grande E., *Kosmopolitska Evropa*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2012., str. 116-124
3. Beri N., *Uvod u modernu političku teoriju*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2012., str. 79-109
4. Hart H., *Pojam prava*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik, Beograd, 2013. godine, str. 15-59
5. Kelzen H., *Opšta teorija prava i države*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010. godine, str. 88-104
6. Kol Dž. i Kol M., *Osnovi savremene politike*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010. godine, str. 301-397
7. Matić M., Podunavac M., *Politički sistem*, Fakultet političkih nauka Beograd, Čigoja štampa, Beograd, 2007. godine, str. 249-263
8. Plamenac Dž., *Čovek i društvo*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2009., str. 787-818
9. Prof. dr Trkulja J., *Politički sistem (rider)*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2011. godine, str. 50-155
10. Swift A., *Politička filozofija*, Clio, Beograd, 2008. godine, str. 208-258
11. Troper M., *Pravna teorija države*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik, Beograd, 2014. godine, str. 147-206
12. Nesbit Dž., *Mentalni sklop – Promeni okvir i sagledaj budućnost*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2009. godine, str. 109-155